

درسنامه اندیشه اسلامی ۲

www.ketab.ir

تألیف: دکتر محمد علی ایزدی

عضو هیأت علمی دانشگاه بوعلی سینا همدان

ایزدی، محمدعلی، ۱۳۴۹ -

درسنامه اندیشه اسلامی (۲)/

تألیف: محمدعلی ایزدی.

همدان: دانشگاه بوعلی سینا، انتشارات، ۱۴۰۰.

۲۳۵ ص.

شابک: ۸ - ۳۰۴ - ۱۲۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

کتابنامه

۱- تعلیمات دینی - راهنمای آموزشی (عالی)

۲- Islamic religious education-Study and teaching(Higher)

دانشگاه بوعلی سینا، انتشارات

۱۴۰۰ ۷/۷ الف / BP

رده بندی دیویی

۲۹۷/۰۷

عنوان:

درسنامه اندیشه اسلامی ۲

مؤلف:

دکتر محمدعلی ایزدی

داوران علمی: دکتر عزالدین رضائزاد، دکتر قدرت الله نیازی، دکتر محمد مهدی حاجلویی

ویراستاران علمی: دکتر اکبر عرونی موفق، دکتر حسن سجادی

ویراستار ادبی:

مصطفی جمالی

ناشر:

مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا

مدیر مرکز نشر:

محمدجواد یزدانی

چاپخانه:

روشن

صفحه و قطع:

۲۳۵ وزیری

نوبت چاپ:

اول

تیراژ:

۱۰۰۰

قیمت:

۴۷۰۰۰ تومان

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰

شابک:

۸ - ۳۰۴ - ۱۲۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شماره کتاب:

۷۴۱۰ الف

کلیه حقوق برای مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا محفوظ است

مراکز فروش در همدان: ۱. دانشگاه بوعلی سینا، مرکز نشر دانشگاه تلفکس: ۰۸۱-۳۸۲۹۱۲۷۶

۲. خیابان شهید حسین فهمیده، روبروی پارک مردم، فروشگاه اداره انتشارات

۳. خیابان مهدیه، روبروی خانه معلم، انتشارات دانشجو

نمایندگی فروش در تهران: ۱. مؤسسه کتابیران، میدان انقلاب، خیابان لبافی نژاد غربی (بعد از چهارراه کارگر جنوبی)،

بعد از فروشگاه شیلات، پلاک ۲۳۷ تلفن: ۶۶۴۲۳۴۱۶-۶۶۴۲۳۸۷

۲. نورپردازان، میدان انقلاب، خیابان لبافی نژاد، بین ۱۲ فروردین و اردیبهشت، پلاک ۲۰۶ تلفن: ۶۶۴۱۱۱۷۳

« فهرست مطالب »

مقدمه.....	۱۵
معرفی کتاب حاضر.....	۱۶
تفاوت این کتاب با آثار موجود.....	۲۰

فصل اول: نبوت

درس اول: مفهوم شناسی.....	۲۵
اهداف درس:.....	۲۵
گفتار اول: تبیین مفهوم «وحی».....	۲۵
۱- معنای لغوی و اصطلاحی وحی.....	۲۵
۲- کاربردهای وحی در قرآن.....	۲۶
گفتار دوم: تبیین معنای نبی و رسول.....	۲۸
۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی «نبی».....	۲۸
۲- معنای لغوی و اصطلاحی «رسول».....	۲۹
گفتار سوم: اقسام و مراتب نبوت.....	۳۰
۱- پیامبران اولوالعزم و غیر اولوالعزم.....	۳۰
۲- پیامبران تشریعی و تبلیغی.....	۳۱
خلاصه درس.....	۳۱

۳۲	معرفی منابع برای مطالعه بیشتر.....
۳۳	درس دوم: نیاز بشر به وحی و نبوت.....
۳۳	اهداف درس:.....
۳۳	گفتار اول: نیاز بشر به انبیاء از منظر عقل (دلائل برون دینی).....
۳۳	الف: اجتماعی بودن انسان.....
۳۴	ب: فلسفه آفرینش انسان.....
۳۶	گفتار دوم: نیاز بشر به انبیاء از منظر آیات و روایات (دلائل درون دینی).....
۳۷	الف: شناسایی خداوند.....
۳۸	ب: اتمام حجت.....
۴۰	خلاصه درس.....
۴۲	معرفی منابع برای مطالعه بیشتر.....
۴۳	درس سوم: نبوت و معجزه.....
۴۳	اهداف درس:.....
۴۴	گفتار اول: مفهوم معجزه.....
۴۶	گفتار دوم: تفاوت معجزه با کرامت، ارهاص و سحر.....
۴۶	الف: فرق معجزه با کرامت.....
۴۷	ب: فرق معجزه با ارهاص.....
۴۷	ج: فرق معجزه با سحر و کارهای خارق العاده.....
۴۸	گفتار سوم: رابطه معجزه با اصل علیت.....
۴۹	خلاصه درس.....
۵۰	معرفی منابع برای مطالعه بیشتر.....
۵۱	درس چهارم: نبوت و عصمت.....
۵۱	اهداف درس:.....

گفتار اول: مفهوم عصمت.....	۵۱
گفتار دوم: اقسام عصمت.....	۵۳
۱- عصمت در دریافت و ابلاغ وحی.....	۵۳
۲- عصمت از گناه.....	۵۴
۳- عصمت از سهو و خطا.....	۵۵
دلیل عقلی بر عصمت مطلق انبیاء.....	۵۵
خلاصه درس.....	۵۶
معرفی منابع برای مطالعه بیشتر.....	۵۷
درس پنجم: نبوت پیامبر اسلام(ص).....	۵۹
اهداف درس:.....	۵۹
اثبات نبوت حضرت محمد(ص).....	۶۰
گفتار اول: معجزه بودن قرآن کریم.....	۶۰
اعجاز قرآن دلیل بر نبوت پیامبر اسلام(ص).....	۶۱
الف: تحدی و هماورد طلبی قرآن.....	۶۱
ب: فصاحت و بلاغت قرآن.....	۶۲
ج: اخبار غیبی قرآن.....	۶۳
د: اعجاز قرآن به لحاظ آورنده.....	۶۴
ه: هماهنگی کامل در روش و مضمون.....	۶۵
گفتار دوم: سایر معجزات پیامبر اسلام(ص).....	۶۶
معجزه شق القمر.....	۶۷
معجزه معراج.....	۶۸
خلاصه درس.....	۶۹
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:.....	۷۲

درس ششم: جهانی و جاودانگی شریعت اسلام..... ۷۳

اهداف درس:..... ۷۳

گفتار اول: جهانی و جاودانه بودن شریعت اسلام از منظر عقل..... ۷۳

۱. مطابقت با سرشت آدمی..... ۷۴

بیان استدلال به صورت قیاس منطقی..... ۷۵

۲- همراهی با قافله علم و دانش..... ۷۵

۳- مطابقت با عقل و خرد..... ۸۰

جمع‌بندی..... ۸۳

گفتار دوم: جهانی و جاودانه بودن شریعت اسلام از منظر قرآن و روایات..... ۸۳

خلاصه درس..... ۸۶

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر..... ۸۶

درس هفتم: پویایی شریعت اسلام..... ۸۷

اهداف درس:..... ۸۷

گفتار اول: اصل اجتهاد..... ۸۹

گفتار دوم: اصل تقدیم اهم بر مهم..... ۹۱

گفتار سوم: قوانین ثابت و متغیر..... ۹۲

نمونه‌هایی از قوانین متغیر..... ۹۳

گفتار چهارم: قوانین کنترل کننده..... ۹۴

خلاصه درس..... ۹۶

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر..... ۹۸

فصل دوم: امامت و مهدویت

درس هشتم: ضرورت وجود امامت..... ۱۰۱

اهداف درس:	۱۰۱
گفتار اول: مفهوم و ماهیت امامت:	۱۰۲
گفتار دوم: دلائل عقلی ضرورت امامت	۱۰۴
الف: ضرورت حکومت و اجرای احکام اسلام	۱۰۴
ب: قاعده لطف و ضرورت امامت	۱۰۵
گفتار سوم: دلائل نقلی ضرورت امامت	۱۰۶
الف: حجت خداوند	۱۰۶
ب: تبیین صحیح وحی	۱۰۸
خلاصه درس	۱۰۹
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر	۱۱۱
درس نهم: ویژگی‌های امام	۱۱۳
اهداف درس:	۱۱۳
گفتار اول: ویژگی‌های امامت از منظر شیعه	۱۱۳
۱- عصمت	۱۱۴
دلیل عقلی بر لزوم عصمت امام	۱۱۴
قرآن و لزوم عصمت امام	۱۱۵
۲- علم لدنی و خدادادی	۱۱۶
۳- منصوص بودن	۱۱۷
۴- افضلیت	۱۱۷
گفتار دوم: ویژگی‌های امامت از منظر اهل سنت	۱۱۸
خلاصه درس	۱۱۹
معرفی منابع برای مطالعه بیشتر	۱۲۰
درس دهم: امامت امام علی (ع)	۱۲۱

اهداف درس:	۱۲۱
گفتار اول: امامت امام علی (ع) از منظر قرآن	۱۲۲
۱- آیه ولایت	۱۲۲
۲- آیه اولی الامر	۱۲۳
گفتار دوم: امامت امام علی (ع) از منظر روایات	۱۲۵
۱- حدیث یوم الانذار	۱۲۵
۲- حدیث منزلت	۱۲۶
۳- حدیث غدیر	۱۲۷
دلالت حدیث غدیر بر امامت علی (ع)	۱۲۹
گفتار سوم: امامت امام علی (ع) از منظر جامعه‌شناسی	۱۳۱
۱- خطر امپراتور روم	۱۳۲
۲- خطر امپراتور ایران	۱۳۳
۳- خطر منافقین داخلی	۱۳۳
خلاصه درس	۱۳۵
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر	۱۳۹
درس یازدهم: منجی‌شناسی	۱۴۱
اهداف درس:	۱۴۱
گفتار اول: منجی‌گرایی در آئین زرتشتی	۱۴۲
گفتار دوم: منجی‌گرایی در آیین یهودیت	۱۴۳
گفتار سوم: منجی‌گرایی در آیین مسیحیت	۱۴۴
گفتار چهارم: منجی‌گرایی در آیین اسلام	۱۴۵
۱- اندیشه مهدویت از منظر قرآن کریم	۱۴۵

۱۴۷	۲- اندیشه مهدویت از منظر روایات
۱۴۸	۳- جهات اشتراک و افتراق اهل سنت و شیعه در مهدویت
۱۵۲	خلاصه درس
۱۵۴	معرفی منابع برای مطالعه بیشتر
۱۵۵	درس دوازدهم: آموزه‌های مهدویت
۱۵۵	اهداف درس:
۱۵۵	گفتار اول: امامت در سن خردسالی
۱۵۷	گفتار دوم: مفهوم و فلسفه غیبت
۱۶۰	فلسفه و علل غیبت
۱۶۳	گفتار سوم: انتظار، جایگاه انتظار، وظایف منتظران
۱۶۳	الف: عبادت و بندگی
۱۶۴	ب: برترین جهاد
۱۶۴	انواع انتظار
۱۶۵	وظایف منتظران
۱۶۶	خلاصه درس
۱۶۸	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل سوم: ولایت فقیه

۱۷۱	درس سیزدهم: مفهوم‌شناسی نظریه ولایت فقیه
۱۷۱	اهداف درس:
۱۷۱	گفتار اول: تبیین مفهوم واژه «ولایت فقیه»
۱۷۱	۱- ولایت در لغت
۱۷۲	۲- ولایت در اصطلاح

- ۳- تبیین مفهوم واژه «فقیه» ۱۷۶
- گفتار دوم: تبیین مفهوم واژه انتصاب و مطلقه ۱۷۷
- ۱- انتصاب ۱۷۷
- اقسام نصب ۱۷۸
- ۲- مطلقه ۱۸۱
- خلاصه درس ۱۸۲
- معرفی منابع برای مطالعه بیشتر ۱۸۴
- درس چهاردهم: پیشینه نظریه ولایت فقیه ۱۸۵
- اهداف درس: ۱۸۵
- گفتار اول: اندیشه ولایت فقیه از منظر فقهاء متقدم ۱۸۵
- ۱- شیخ مفید ۱۸۵
- ۲- شیخ طوسی ۱۸۷
- ۳- ابن ادریس حلی ۱۸۷
- ۴- علامه حلی ۱۸۷
- ۵- محقق کرکی ۱۸۸
- ۶- مقدس اردبیلی ۱۸۸
- گفتار دوم: اندیشه ولایت فقیه از منظر فقهای متأخر ۱۸۹
- ۱- ملا احمد نراقی ۱۸۹
- ۲- محمد حسن نجفی ۱۸۹
- ۳- شیخ مرتضی انصاری ۱۹۰
- ۴- میرزا محمد حسین نائینی ۱۹۱
- ۵- سید حسین بروجردی ۱۹۲
- ۶- امام خمینی ۱۹۲
- خلاصه درس ۱۹۴

۱۹۵	معرفی منابع برای مطالعه بیشتر
۱۹۷	درس پانزدهم: دلائل نظریه ولایت فقیه
۱۹۷	اهداف درس
۱۹۷	گفتار اول: دلائل نقلی نظریه ولایت فقیه
۱۹۷	الف: دلالت آیات قرآن بر نظریه ولایت فقیه
۲۰۳	ب: دلالت روایات بر نظریه ولایت فقیه
۲۰۶	۲- مقبوله عمر بن حنظله
۲۰۷	دلالت مقبوله عمر بن حنظله بر ولایت فقیه
۲۰۸	۳- حدیث «اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي»
۲۰۸	گفتار دوم: دلائل عقلی نظریه ولایت فقیه
۲۰۹	۱- برهان لطف
۲۱۰	۲- برهان ضرورت حکومت
۲۱۲	خلاصه درس
۲۱۴	معرفی منابع برای مطالعه بیشتر
۲۱۵	درس شانزدهم: پاسخ به شبهات نظریه ولایت فقیه
۲۱۵	اهداف درس
۲۱۵	گفتار اول: شبهه ولایت فقیه و دیکتاتوری
۲۱۶	نقد و بررسی
۲۱۶	۱. دیکتاتوری
۲۱۸	۲. سلطنت و استبداد
۲۱۹	گفتار دوم: شبهه نامعقول بودن نظام ولایت فقیه
۲۲۱	نقد و بررسی
۲۲۱	الف: تحلیل مفهوم ولایت

مقدمه

اندیشه و باورهای درونی، تشکیل دهنده شخصیت واقعی یک انسان و بمنزله موتور محرکه در انجام کارهای روزمره و جهت‌گیری زندگی هر فردی محسوب می‌شوند و هیچ انسانی در کره زمین بدون اندیشه یافت نمی‌شود. از این‌رو تعقل، خرد-ورزی و انتخاب اندیشه صحیح در زندگی انسان بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا رفتار بیرونی آدمی در حقیقت جلوه و نماد باورها و اندیشه درونی او می‌باشد. فردی که دست محبت به سوی دیگری دراز می‌کند و به یاری و کمک انسان‌های نیازمند می‌شتابد، بر اساس یک اندیشه و باور درونی، این اعمال خیرخواهانه و انسانی را انجام می‌دهد و کسی هم که کمربند انتحاری به خویش می‌بندد و صدها تن از انسان‌های بی‌گناه را به کام مرگ می‌کشانند، بر اساس یک اندیشه و باور درونی به این عمل اقدام می‌کند! اصولاً تفاوت اساسی میان انسان‌های نیک‌گرا و بدکردار، به اعتقاد و تفکر آن‌ها بر می‌گردد و قرآن کریم با توجه به نقش بنیادین تعقل و اندیشه‌ورزی در زندگی انسان، همواره انسان‌ها را به این مهم فرا می‌خواند و کسانی را که از این امر بهره نمی‌گیرند، بدترین جنیدگان و کر و لال معرفی می‌کند!

خداوند متعال برای رهنمون شدن انسان به حقیقت و یافتن اندیشه صحیح، عقل و وجدان درونی را در وجود او نهادینه کرده است. اما چون عقل انسان از یک سو دایره درکش محدود و از سوی دیگر خطاپذیر می‌باشد، از این‌رو خالق هستی در کنار عقل و محکمه درونی، انبیاء و امامان معصوم را به عنوان راهنمای بشر مبعوث به رسالت نموده و کُتب آسمانی را ارسال کرده است. انسان اگر به درستی خویشتن و توانایی-های وجودیش را بشناسد و بداند برای چه هدفی آفریده شده است؛ می‌تواند به

شناخت خدا، انبیاء، امامان و معاد نیز نائل شود. انسانی که به مبدأ و معاد معتقد و به وجود انبیاء و امامان باور داشته باشد، هرگز به دنیا دل نمی‌بندد، در زندگی دچار یأس و ناامیدی نمی‌شود و ظلمی را بر بندگان خدا روا نمی‌دارد. در مقابل، اگر چنانچه انسان خودش را مخلوق موجودات بی‌شعوری بداند که در آفرینش او هدفی نداشته‌اند، زندگی را منحصر به همین دنیا می‌داند و این دنیا را فرصتی برای خوش‌گذرانی بیشتر تلقی می‌کند. و در نتیجه ظلم، تعدی، تجاوز و استثمار دیگران را در همین راستا توجیه می‌نماید. با توجه به تحلیل مذکور و نوع نگاه انسان موحد و غیرموحد به زندگی و دنیا، اهمیت و تاثیر درس اندیشه اسلامی، که متمرکز بر موضوعاتی همانند: خداشناسی، راهنماشناسی، معادشناسی و... می‌باشد، بیشتر روشن می‌گردد. نظر به اینکه، مسائل خداشناسی و معادشناسی در «درسنامه اندیشه اسلامی ۱»^۱ مورد بررسی قرار گرفت، از این‌رو در «درسنامه اندیشه اسلامی ۲» به مباحث مربوط به «راهنما-شناسی» پرداخته می‌شود.

معرفی کتاب حاضر

اندیشمندان عالم، به درستی عصر حاضر را دوران بازگشت به دین و معنویت معرفی می‌کنند؛ زیرا همگان نیک به خاطر دارند که جهان پس از رنسانس و ظهور مدرنیسم با تفوق علم و دانش تجربی، با موجی از دین‌گریزی روبرو شد. و مکاتب مادی همانند مارکسیسم، اومانسیم و پوزیتیویسم با تمام قدرت به مقابله ادیان توحیدی برخاستند. و در کنار انکار همه مظاهر متافیزیک، دین را افیون ملت‌ها دانستند و چندین قرن بر طبل کفر و الحاد نواختند. اما اینک در سایه لطف الهی و تلاش بی‌وقفه عالمان دینی، عموم تفکرات الحادی از رونق افتاده و شماری از آن‌ها به تاریخ پیوستند و جهان به سوی دین و اخلاق بازگشته است.^۲ اقبال گسترده مردم به

۱- محمد علی ایزدی، درسنامه اندیشه اسلامی ۱.

۲- ر- ک مایکل پترسون و همکاران، عقل و اعتقاد دینی، ص ۱۱؛ احمد حسین شریفی، درآمدی بر عرفان حقیقی و عرفان‌های کاذب، ص ۶۱-۳۸؛ میراحمد رضا حاجتی، عصر امام خمینی؛ بخش دوم به بعد.

مراکز دینی اعم از مسجد، کلیسا، کنیسه و معبد و همچنین ظهور معنویت‌ها و عرفان‌های نوظهور که البته با آفاتی روبرو هستند، همگی از موج خداگروی و معاد-باوری در میان جهانیان حکایت دارد. در کنار اقبال جهانی مردم به دین و آموزه‌های دینی، خوشبختانه در مراکز دانشگاهی، آموزشی و پژوهشی کشور ما به برکت انقلاب عظیم مردم به رهبری مرجعیت دینی حضرت امام خمینی (ره) و خون‌فشانی هزاران شهید، مطالعات و پژوهش‌های دینی رونق و جانی دوباره گرفت. در پی این امر کتاب‌هایی در زمینه دروس معارف از جمله درس مربوط به اندیشه اسلامی تدوین شد. این کتب علی‌رغم داشتن نکات بسیار مفید، به دلیل عدم رعایت برخی از نکات آموزشی، نیاز مخاطبان در مناطق مختلف با کاستی‌هایی روبرو هستند.

نگارنده، با احترام کامل به تمام آثار موجود و با اعتراف به خوشه‌چینی از خرمن اصحاب علم و ادب، تنوع در متون آموزشی را امری مبارک می‌شمارد. از این‌رو با توجه به برخی کاستی‌ها که در متون موجود احساس می‌شد، در کتاب پیش‌رو کوشیده است، تا از این کاستی‌ها بکاهد و کتابی درخور و متناسب با نیازمندی‌ها و انتظارات فعلی نسل کاوشگر و تحصیل‌کرده فراهم آورد.

عنوان «راهنماشناسی» که در این کتاب مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد، شامل تمام مباحث مربوط به انبیاء و جانشینان آن‌ها می‌گردد. بر این اساس، مباحث راهنما-شناسی دو بخش عمده عقائد اسلامی یعنی نبوت، امامت و در ادامه ولایت فقیه را شامل می‌شود. از آنجا که امامت و ولایت فقیه از توابع و پیامدهای نبوت هستند، بدیهی است که در فصل اول باید بحث را از «نبوت» آغاز کنیم و در فصل‌های بعدی به مباحث امامت و ولایت فقیه بپردازیم، از این‌رو کتاب پیش‌رو در سه فصل و شانزده درس بدین شرح سامان یافته است.

فصل نخست که از هفت درس تشکیل شده به نبوت اختصاص دارد. نظر به اینکه در هر پژوهشی ابتدا باید اصطلاحات آن تبیین شود تا از آفت اشتراک لفظی فاصله گرفته و به مفهوم درست واژه‌ها رسید، در درس اول تحت عنوان مفهوم‌شناسی، به تبیین مفهوم لغوی و اصطلاحی وحی، نبی، رسول، کاربردهای وحی در قرآن و مراتب نبوت اشاره شده است. نیاز بشر به وحی و ضرورت بعثت انبیاء از جمله مباحث

بنیادین «نبوت عامه» است، که در درس دوم به دلایل عقلی و نقلی آن پرداخته شده است. بعد از ضرورت بعثت انبیاء، سخن از طریقه شناخت انبیاء راستین به میان می-آید، از این رو در درس سوم با عنوان نبوت و معجزه، در مورد مفهوم معجزه و شرائط آن، تفاوت معجزه با کرامت، ارهاص، سحر، و همچنین رابطه معجزه با اصل علیت بحث شده است. عصمت نیز از جمله مباحث نبوت عامه، به عنوان یکی از ویژگی-های انبیاء الهی مطرح است. در درس چهارم با عنوان نبوت و عصمت، به مفهوم عصمت، مراتب عصمت و دلایل عقلی و نقلی عصمت انبیاء پرداخته شده است. بعد از مباحث مربوط به نبوت عامه در درس‌های گذشته، در درس پنجم نبوت پیامبر اسلام (ص) مورد بررسی قرار گرفته، و از این رو به وجوه مختلف اعجاز قرآن کریم به عنوان معجزه جاوید پیامبر گرامی اسلام (ص) اشاره شده و در ادامه به برخی معجزات حضرت همانند معراج و شق القمر پرداخته شده است. جهانی و جاودانگی شریعت اسلام از جمله مباحثی است، که نسل جدید به دنبال چگونگی آن است؛ لذا در درس ششم دلایل عقلی و نقلی آن مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. پیدایش مظاهر توسعه و تکنولوژی و تغیر و تحول گسترده در ابعاد مختلف زندگی بشر، بسیاری از انسان‌ها را با این پرسش روبرو کرده، که پس چگونه شریعت اسلام بدون تغیر و تحول ثابت می‌ماند و مدعی پاسخگویی در همه زمان‌ها و مکان‌ها است؟ برای پاسخ به این پرسش مهم در درس هفتم پویایی شریعت اسلام و ارکان آن مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم به مباحث مربوط به امامت و مهدویت اختصاص یافته و از پنج درس تشکیل شده است؛ زیرا امامت از مباحث مهم و زیربنایی در اسلام محسوب می‌شود. مباحث مربوط به امامت نیز به دو بخش امامت عامه و خاصه تقسیم می‌شوند، بر همین اساس در درس هشتم در مورد ماهیت امامت و دلایل عقلی و نقلی ضرورت امامت، سخن به میان آمده است. نظر به اینکه امامت از منظر شیعه منصبی الهی و جزء مباحث کلامی و اصول مذهب است، ولی از نظر اهل سنت منصبی سیاسی و اجتماعی و در زمره احکام فقهی قرار می‌گیرد، به همین دلیل در درس نهم به تبیین ویژگی‌های امامت از منظر شیعه و اهل سنت پرداخته شده است. اختلاف دیدگاه در

مورد ماهیت و جایگاه امامت و ویژگی‌های آن موجب بوجود آمدن شیعه و اهل سنت گردید و از این‌رو شیعه امام علی(ع) را جانشین بلافصل پیامبر(ص) می‌داند. بر این اساس در درس دهم به دلائل قرآنی، روایی و جامعه‌شناختی عصر نبوت پرداخته شده، تا دیدگاه امامیه در مورد امامت و وصایت امام علی(ع) به صورت مبرهن روشن گردد.

اعتقاد به منجی و مصلح جهانی جزء مشترکات ادیان ابراهیمی و اکثر مذاهب موجود است. به همین خاطر در درس یازدهم منجی‌گرایی در آئین زردشتی، یهودیت، مسیحیت و اسلام مورد بررسی قرار گرفته و به صورت تطبیقی به جهات اشتراک و افتراق شیعه و اهل سنت در موضوع مهدویت اشاره شده است. همه فرق و مذاهب اسلامی در مورد مباحث کلی مهدویت اتفاق نظر دارند، بنابر این در درس دوازدهم به دلیل اهمیت آموزه‌های مهدویت به امامت حضرت مهدی(ع) در دوران خردسالی، مفهوم و فلسفه غیبت، انتظار، انواع انتظار و وظایف منتظران پرداخته شده است.

فصل سوم در مورد مباحث مربوط به ولایت فقیه می‌باشد و از چهار درس تشکیل شده است؛ زیرا ساختار سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران که بر اساس اندیشه سیاسی اسلام، تحت عنوان «ولایت فقیه» بوجود آمده، دارای مولفه‌های اصیل و مهمی است، که آن را از همه نظام‌های سیاسی جهان متمایز می‌سازد. نظام جمهوری اسلامی ایران از یک‌سو مبنای مشروعیت سیاسی را، حاکمیت دین خدا در همه شئون اجتماعی و امور عمومی جامعه می‌داند و از سوی دیگر در ساختار حاکمیتی خود به چارچوب‌های نوین و رائج دنیای جدید از قبیل تدوین قانون اساسی، تفکیک قوا، انتخابات و حقوق اساسی مردم توجه کرده و برخورداری از پیشرفت‌ها و دستاوردهای علم و فن‌آوری و نیل به مرزهای دانش بشری را سرلوحه برنامه‌ها و فعالیت‌های خود قرار داده است. به همین دلیل بررسی همه جانبه اندیشه ولایت فقیه، به عنوان شالوده نظام مقدس جمهوری اسلامی ضروری به نظر می‌رسد.

بر همین اساس در درس سیزدهم به بررسی مفاهیم کلیدی اندیشه ولایت فقیه پرداخته شده؛ زیرا آگاهی و شناخت نسبت به مفاهیم یک نظریه، راه را برای درک بهتر و دقیق آن هموار و هر گونه اظهار نظر مثبت و یا منفی در خصوص آن نظریه را،

به انصاف و عدل نزدیک‌تر می‌کند. نظر به اینکه برخی القاء می‌کنند، اندیشه ولایت فقیه در فقه پیشینه‌ای ندارد و ولایت به معنای امامت و رهبری از ابتکارات امام خمینی ره است، برای روشن شدن حقیقت و این‌که این موضوع از مباحث قدیم و ریشه‌دار در فقه سیاسی شیعه می‌باشد، در درس چهاردهم به پیشینه این موضوع اشاره شده است. ارائه دلیل برای اقناع مخاطب در هر موضوعی مهم و آثار و فوائد بسیار زیادی به همراه دارد، لذا در درس پانزدهم دلائل عقلی و نقلی اندیشه سیاسی اسلام تحت عنوان ولایت فقیه مورد بررسی قرار گرفته است. اندیشه ولایت فقیه به عنوان مرکز ثقل حکومت دینی، همواره مورد هجوم معاندان نظام اسلامی قرار داشته و موجب القاء شبهات کثیری شده، برای رسیدن به حقیقت و سست و بی‌پایه بودن این شبهات، در درس شانزدهم مهم‌ترین شبهات نقل و مورد نقد و بررسی قرار گرفتند.

تفاوت این کتاب با آثار موجود

چنان‌که از عناوین فصول و درس‌های کتاب پیداست، در سامان دادن محتوای آن ضمن تلاش بر حفظ سرفصل‌های مصوب معاونت محترم امور اساتید، تغییراتی نیز (برخلاف متون موجود) در راستای انتظارات و نیاز محیط‌های آموزشی اعمال شده است که در ذیل به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

۱- برای ایجاد انگیزه و فرایند آموزشی مناسب، کتاب به عنوان درسنامه ارائه شده است. در ابتدای هر درس اهداف (طرح درس) مشخص شده و در پایان درس جهت دستیابی راحت به محتوای متن، خلاصه درس ارائه گردیده و سپس منابعی جهت دانش‌افزایی به دانشجویان معرفی شده است.

۲- در هر درس بر اساس طرح درس، مباحث به صورت منسجم و منظم مطرح و از بیان مطالب غیر مرتبط و پراکنده پرهیز شده است.

۳- مباحث مربوط به جهانی، جاودانگی و پویایی شریعت اسلام از جمله مباحث مهم و اساسی هستند که همواره مورد پرسش نسل تحصیل کرده قرار می‌گیرند، از این‌رو در درس ششم و هفتم این مباحث به صورت مستدل و مستند ارائه شده است.

۴- بیان مطالب به صورت تطبیقی در روشن شدن حقیقت تاثیر بسزایی دارد، بر

این اساس مباحث مربوط به جایگاه امامت، ویژگی‌های آن و در ادامه منجی‌شناسی و آموزه‌های مهدویت به صورت تطبیقی تبیین شده است.

۵- نظر به اینکه شالوده نظام مقدس جمهوری اسلامی بر اساس اندیشه سیاسی اسلام با عنوان ولایت فقیه شکل گرفته است، بنابر این در فصل سوم به صورت مفصل و مستند، با عبارتی سلیس و روان مفاهیم، پیشینه، ادله و برخی شبهات مهم در این زمینه مورد بررسی قرار گرفته است.